

Bijdrage aan de discussie op 22 september a.s. in de Europa Werkgroep, n.a.v. 'What after Brexit' door Dick Pels.

Deze bijdrage begint met een observatie. Daarna volgen twee commentaren op het stuk van Dick. Tot besluit wordt aandacht gevraagd voor de rol van de EMU, die voor elke discussie over Europa van belang is.

1. In het VK, waar ik nu nog woon, is voor Brexit gestemd omdat mensen hier de EU, de politieke elite in Westminster en de financiële elite in de City of London, zien als de gevestigde orde die door samen te werken vooral goed voor zichzelf zorgt. Naarmate tijdens het referendum steeds meer bankiers en Europese gezagsdragers David Cameron kwamen steunen, brokkelde steun voor *Blijven* verder af. Een stem voor *Uit* werd zo een verzetsdaad tegen die gevestigde orde. Eindelijk een kans om bankiers en Tories een schop onder hun kont te geven die pijn doet. Het lijkt erop dat elders in Europa soortgelijke gevoelens heersen.
2. Dick stelt terecht dat we het gevoel van verlies van nationale (of plaatselijke) identiteit, zoals dat door mensen wordt ervaren, serieus moeten nemen en dat we daar met begrip en compassie over na moeten willen denken. Die gevoelens zijn namelijk oprecht, of ze nou zijn ingegeven door angst, gebrek aan kennis, behoudzucht of wat dan ook. Het is hun perceptie van de werkelijkheid. En hetzelfde geldt voor de angst die velen voelen voor de EU, een instituut dat ongrijpbaar en oncontroleerbaar lijkt. Maar mensen gaan vertellen dat andere nationaliteiten en culturen onze samenleving zo verrijken, of dat de EU zoveel voordelen heeft, werkt niet. Dat is hier in het VK geprobeerd door *Blijven* en het wekte alleen maar agressie op onder mensen die zich gemarginaliseerd voelen. Ga maar na hoe het voelt als iemand jouw zorgen probeert te bagatelliseren; Dat is het laatste waar je op zit te wachten. Overtuigen doe je die mensen pas door ze uitzicht op werk of een woning, kansen en hoop te bieden. Waarom zouden we niet gewoon de gratie opbrengen, om zonder repliek naar hun ongerustheid te luisteren en onderkennen dat die er is? Dan voelen mensen zich gehoord! Het ligt natuurlijk anders als ons wordt gevraagd wat wij ervan denken. Dat is wel een goed moment om onze visie op vraagstukken zoals nationale identiteit, immigratie, Europa enz. uiteen te zetten
3. Politieke partijen van allerlei signatuur accepteren de neo-liberale economie als een onveranderbaar paradigma, maar dat is het niet. Dick stelt dan ook terecht dat het belangrijk is dat we ons veel principiëler uitspreken tegen de neo-liberale economie, die wordt gekenmerkt door meer markt, minder democratie en bijgevolg verslechterend sociaal-economisch beleid. Geen wonder, aan de neo-liberale economie ligt immers de gedachte ten grondslag dat er geen obstakels mogen zijn die de meest winstgevende inzet van kapitaal kunnen hinderen.

Maar het is een vergissing om te denken dat sociale rechtvaardigheid zal verbeteren door soevereiniteit over te dragen. Zowel econoom Yanis Varoufakis, als socioloog Wolfgang Streeck, waarschuwen er elk vanuit hun vakgebied voor dat het overdragen van soevereiniteit (impliciet of expliciet) aan de EU, leidt tot een versterking van de positie van grote financiële belangen, ten koste van de zwaksten. In het geval van Griekenland werd door de EU alles op alles gezet om de Europese banken die aan het land hadden geleend te beschermen, maar het is geen Griek ontgaan dat diezelfde EU niet op de bres sprong voor Griekse uitkeringen of pensioenen.

4. Dick gaat niet in op de rol van de EMU, maar dit monetaire systeem verdient in het licht van bovenstaande wel onze aandacht, want het is de grote gangmaker van alles wat er in Europa gebeurt, en het grootste obstakel voor sociale rechtvaardigheid. De Eurozone is namelijk een perfect voorbeeld van hoe neo-liberale krachten erin zijn geslaagd om de spelregels in hun voordeel te laten veranderen. De EMU heeft van de Eurozone een spelbord gemaakt, waarop - ongehinderd door devaluatie-risico's - naar hartenlust met kapitaal kan worden geschoven. Maar zoals de Griekse crisis bewijst, bevoordeelt die vrijheid de sterke economieën in het noorden, terwijl de prijs wordt betaald door zwakke economieën in het zuiden. Laten we ook niet vergeten dat veel besluitvorming inzake de EMU plaatsvindt in de Eurogroep, die in beslotenheid en zonder veel verantwoording af te leggen, landen bindt. Dit is geen pleidooi voor of tegen de Euro, maar het Europese monetaire systeem moet wel worden veranderd. De EMU moet recht doen aan de diversiteit die er bestaat onder Europese economieën, én nationale soevereiniteit (waarin de capaciteit van een land om zich te weren tegen neo-liberale krachten besloten ligt) mag er niet door worden aangetast. Dat laatste is belangrijk, want de democratische wil van een volk vereist respect. Zoals de Griekse crisis aantoont, leidt het negeren van die democratische wil bovendien tot de razendsnelle opkomst van extreme partijen.

Streeck, Wolfgang, *Buying Time*, London-New York, Verso, 2014

Varoufakis, Yanis, *And the weak suffer what they must?*, London, The Bodley Head, 2016